

ПРАКТИЧЕСКОТО ОБУЧЕНИЕ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ НА МЕДИЦИНСКИТЕ СПЕЦИАЛИСТИ

Кремена Митева, Здравка Атанасова

*Тракийски университет, Медицински факултет, Катедра „Здравни грижи”, 6000 Стара Загора, Република България
e-mail: kремена.miteva@abv.bg*

PRACTICAL TRAINING FOR DEVELOPMENT PROFESSIONAL COMPETENCE OF MEDICAL SPECIALISTS

Kremena Miteva, Zdravka Atanasova

*Trakia University, Medical Faculty, Department of Health Care
6000 Stara Zagora, Bulgaria*

SUMMARY

Practical training is aimed at building and developing the professional competence of future medical professionals as a set of knowledge, skills, attitudes and behavior in health care. For purposes of this article has examined the views of students in midwifery training at the Medical Faculty, Thracian University - Stara Zagora on the level of cooperation on practical training to form the basic elements of their professional competence.

Keywords: *practical training, professional competence, medical professionals, health care.*

Цялостният процес на обучение в условията на висшето медицинско училище е насочен към изграждане на професионалните компетенции на бъдещите медицински специалисти, така че те успешно да изпълняват основната си роля - задоволяване потребностите от здравни грижи на пациента, бременната, родилката, новороденото дете. По своята същност той е организиран и целенасочен процес, чиято цел е подготовката и изграждането на висококвалифицирани специалисти за нуждите на здравеопазването, притежаващи знания, умения и професионални компетенции в областта на здравните грижи, способни да отговорят на нуждите на пациента и очакванията на потребителите на здравни кадри.

Латинската дума *competentia* характеризира компетентния в определена област човек, който притежава знания и способности, позволяващи му ефективно да действа в нея. А. Хуторской определя компетенцията като „съвкупност от взаимносвързани качества на личността /знания, умения, навици/, необходими за качествена продуктивна дейност, зададени като изискване към образователната подготовка” [7].

Спецификата на сестринския и акушерския труд, свързана с пряката работа с пациента, предполага развитието и усъвършенстването на редица специфични професионални компетенции у студентите. Определянето им се подчинява на целите и задачите на обучението, единните държавни изисквания за специалностите „медицинска сестра” и „акушерка”, учебните планове и програми в университета, както и на Наредбата за професионални дейности, които медицинските сестри, акушерките, асоциираните медицински специалисти и здравните асистенти могат да извършват по назначение или самостоятелно /Наредба № 1 на МЗ от 8 февруари 2011 г./.

Тъй като целите на обучението определят желания краен резултат и визират предварително зададеното изискване към образователната подготовка на студента, то именно те служат за формулиране на компонентите на професионалните компетенции като комплекс от знания, умения, отношения и личностни качества, които трябва да притежава бъдещият медицински специалист в края на обучението /теоретични знания за анатомията и

физиологията на човешкия организъм, манипулативни умения, комуникативни умения, умения за работа в екип, умения за клинично мислене, умения за планиране и организиране на дейността, етично поведение/.

Обектът на въздействие на здравните грижи - живият човек, налага високи изисквания към качеството на подготовка на студентите. Дипломирацията се специализира по „Здравни грижи“ трябва да притежава базови професионални компетенции, да умее самостоятелно да решава сложните задачи на ежедневната практика, да проявява гъвкаво мислене, отговорност за резултатите от дейността си и стремеж към самоусъвършенстване.

Съгласно Наредбата за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалност „Акушерка“ за образователно-квалификационна степен „бакалавър“, обучението включва теоретична и практическа подготовка. Теоретичната подготовка се осъществява под формата на лекции, семинари и практически упражнения. Практическата подготовка се организира и провежда във факултети и/или филиали на висши училища в съответствие с учебния план и в лечебни заведения, получили положителна акредитационна оценка за обучение на студенти по чл. 90, ал. 1, т. 2 от Закона за лечебните заведения. Практическата подготовка се провежда от преподаватели, завършили специалност „Акушерка“, с образователно-квалификационна степен „бакалавър“ или „магистър“ по специалността „Управление на здравните грижи“ от професионално направление „Обществено здраве“ с професионална квалификация „Ръководител на здравните грижи и преподавател по практика“ и се осъществява чрез:

- *Клинична /учебна/ практика* - от първи до шести семестър включително, с продължителност не по-малка от 1140 часа;
- *Преддипломен стаж* - през седми и осми семестър, с продължителност не по-малко от 1600 астрономически часа [5].

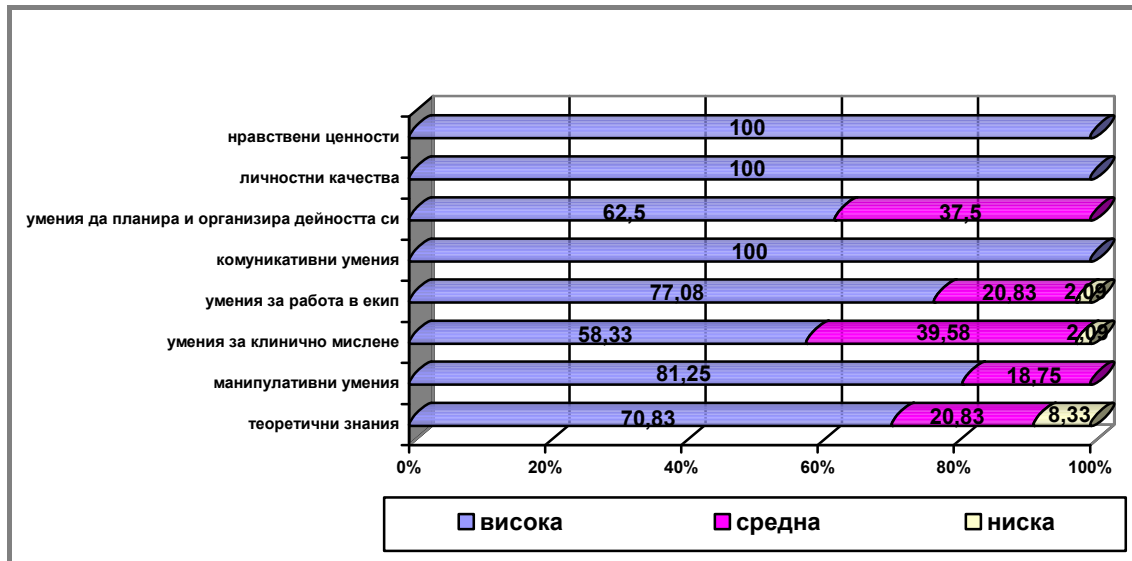
Тези две специфични за висшето медицинското училище организационни форми на обучение се провеждат в реалната среда на структурите на здравната помощ и предоставят уникална възможност на обучаваните да бъдат преки наблюдатели и участници в лечебния процес.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Настоящата статия има за цел да изясни степента на съдействия на практическото обучение за формиране на основните елементи от професионалните компетенции на бъдещите медицински специалисти. Проучването е осъществено чрез анонимна, пряка, индивидуална анкета, чрез която са събрани данни за мнението на 48 студенти от четвърти курс, специалност „акушерка“, обучаващи се в Медицински факултет, Тракийски университет – град Стара Загора.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

За ефективно изпълнение на многостранните и отговорни задачи на бъдещата акушерка, обучението /в частност практическото обучение/ трябва да осигури готовност за осъществяване на адекватни здравни грижи. Готовността за упражняване на професията на специалиста по „Здравни грижи“ се определя от степента на усвояване и притежание на основните компоненти на професионалните компетенции като комплекс от знания, умения, отношения и личностни качества. Интерес за изследването представлява оценката на завършващите университетското си образование студенти от специалност „акушерка“ относно степента на съдействие на практическото обучение за формиране на техните компетенции /фиг.1/:

Фиг. 1

Степен на съдействие на практическото обучение за изграждане на професионалните компетенции на медицинските специалисти

Всички респонденти са единодушни, че практическото обучение съдейства във висока степен за изграждане на комуникативни умения, личностни качества и нравствени ценности като съществени компоненти от професионалните компетенции на медицинския специалист /фиг. 1/. Данните са показателни за това, че включването на студентите в активната, реална професионална среда, създава благоприятна възможност да се доизгражда нравственото съзнание, да се формират и натрупват морални качества и ценности, да се усъвършенстват уменията за общуване с пациента, неговите близки и медицинския персонал.

Не е малък обаче делът на студентите, посочващи, че практическото обучение съдейства в средна степен за формиране на манипулативни умения /18,75%. Характерът и обектът на работа на акушерката – пациентът, живият човек, налагат безупречно овладяване на техниката на изпълнение на здравните грижи. Всяка неправилно извършена манипулация може да доведе до нежелани последствия и усложнения за болния. В тази връзка, основателно М. Митова посочва, че „преподавателят трябва да познава степента на усвоеност на всяка манипулация от студентите, да осъществява навременен и непрекъснат контрол при изпълнението им” [1, с.58].

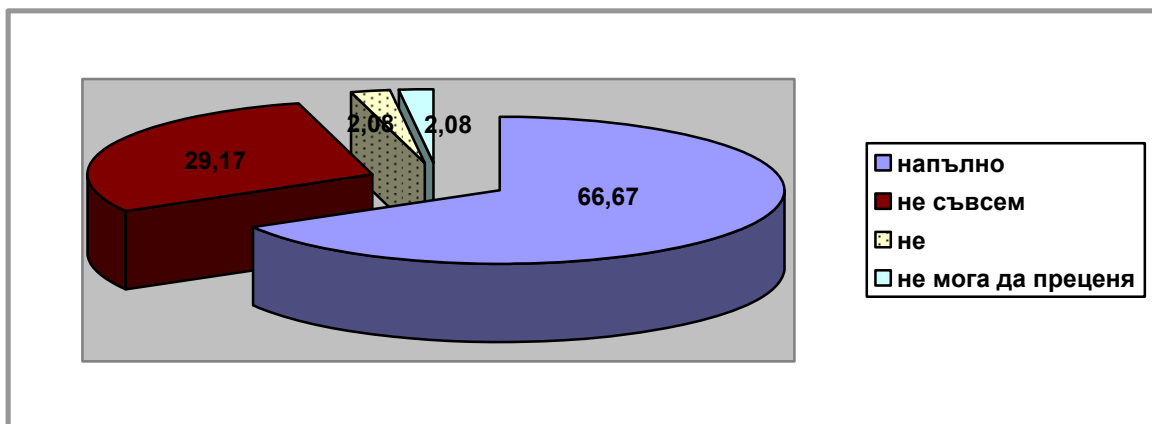
В ежедневната работа на акушерката възникват различни проблемни ситуации, изискващи точни, бързи реакции и адекватно професионално поведение. Уменията за тяхното разрешаване се свързват с така нареченото „клинично мислене”. Изграждането и усъвършенстването им в процеса на практическо обучение изисква солиден запас от теоретични знания, продължително наблюдение и пряко участие в лечебния процес на пациентите. Голяма част от изследваните лица /близо 40%/ считат, че практическото обучение не съдейства в достатъчно висока степен за формиране на умения за клинично мислене. Необходими условия за преодоляване на тази негативна тенденция според нас са: стремеж на преподавателя /наставника/ да използва най-подходящите методи и средства на обучение, стимулиращи творческото мислене, познавателната активност и професионалния интерес на студентите /например приложение на учебно-познавателни /проблемни/ задачи/; насочване на вниманието на студентите към всяка нововъзникнала проблемна ситуация, стимулиране на стремежа им към търсене на правилното решение.

Уменията за работа в екип придобиват все по-актуално значение, тъй като акушерката работи в сътрудничество с други свои колеги, с помощен персонал, с лекари, старша

акушерка, административен персонал. Формирането им е необходимо условие за цялостното и хармонично изграждане на професионалните компетенции на медицинския специалист. Висок процент от анкетираните лица са посочили, че практическото обучение съдейства във висока степен за изграждане на умения за екипна дейност, но не са малко /над 20%/ и тези, които са подали отговора „средна степен“. Практическото обучение предоставя оптимални условия за формиране на умения за работа в екип, тъй като традиционно се прилага методиката „работа в малки групи“. Това обаче в голяма степен зависи от преподавателя – от неговата педагогическа, психологическа и методическа подготовка.

Уменията за планиране и организиране на дейността по обгрижване на пациента, родилката, новороденото дете са съществен компонент от професионалните компетенции на акушерката. Близко 40% от респондентите посочват, че практическото обучение не съдейства максимално ефективно за тяхното формиране и усъвършенстване. Данните показват, че са налице пропуски в организацията и методиката на провеждане на клиничната практика и преддипломния стаж. Необходимо е според нас завишаване степента на контрол над самостоятелната работа на всеки студент и осигуряване на такава система на работа, позволяваща включване във всички етапи на процеса на лечение и здравни грижи.

Интерес за изследването представлява мнението на студентите от специалност „акушерка“ в последния курс на обучение /посещаващи преддипломен стаж/ относно това как оценят готовността си да постъпят на работа в структурите на лечебните заведения. На въпроса „Смятате ли, че сте достатъчно добре подготвен да започнете работа в структурите на акушеро-гинекологичната помощ?“, студентите отговарят по следния начин /фиг. 2/:

Фиг. 2

Готовност на студентите от специалност „акушерка“ в последния курс на обучение да постъпят на работа в структурите на лечебните заведения

Най-голям е дялът на стажантите, считащи, че са напълно готови да постъпят на работа. Близко една трета мислят, че не са напълно подготвени да работят самостоятелно в акушеро-гинекологичните отделения /фиг. 2/. Данните от изследването позволяват формулирането на следните **изводи**:

- Професионалните компетенции на специалистите по „Здравни грижи“ представляват комплекс от знания, умения, отношения и личностни качества, които трябва да бъдат формираны в процеса на обучение;
- Качественото изграждане на професионалните компетенции на студентите осигурява условия за пълноценна реализация на уникалната функция на здравните грижи – оказване на помощ на пациента;

- Дипломирацията се специалист по „Здравни грижи” трябва да притежава базови професионални компетенции, необходими за ефективно удовлетворяване на потребностите от здравни грижи за пациента и задоволяване очакванията на потребителите на медицински кадри;

- Необходимо условие за оптимално провеждане на процеса на практическо обучение във висшето медицинско училище е стремежът към осигуряване на организация и методика, обезпечаващи формирането, тренирането и усъвършенстването на компонентите на професионалните компетенции на медицинския специалист чрез:

- Осигуряване на възможност за активна и системна самостоятелна работа на обучаваните;

- Използване в педагогическата практика на методи и средства на обучение, стимулиращи творческото мислене, познавателната активност и професионалния интерес на студентите /интерактивни методи на обучение/;

- Висока степен на контрол от страна на преподавателите върху степента на усвояване на професионални знания, умения и компетенции от обучаваните;

- Висока степен на самоконтрол и самооценка от страна на студентите в учебния труд;

ЛИТЕРАТУРА:

1. Воденичаров, Ц., М. Митова, С. Младенова, Медицинска педагогика, Артик 2001, София, 2008.

2. Грънчарова, Г., Управление на здравните грижи, Плевен, 2005.

3. Желева, Е., Учебно – практическите занятия за формиране на бъдещия специалист в медицинския колеж, Дисертационен труд, София, 2005.

4. Лвовна, Н. Г., Система компетенций как инструмент управления качеством образования, <http://www.eidos.ru/journal/2007>.

5. Наредба за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалностите медицинска сестра и акушерка за образователно-квалификационна степен „бакалавър”, ДВ, бр. 95/ 2005, изменение и допълнение с Постановление № 257/1 ноември 2010 г.

6. Петров, П., Дидактика, ВЕДА-СЛОВЕНА ЖГ, София, 1998.

7. Хуторской, А. В., Ключевые компетенции и образовательные стандарты, <http://eidos.ru/journal/2002/>